

## خبرها

### ◆ فراهمی بین‌المللی فرهنگ‌نگاری زبانهای ایرانی میانه

مدتهاست که ایران‌شناسان شرق و غرب نیاز به فرهنگی جامع در باب زبانهای ایرانی میانه را احساس می‌کنند. اما تدوین چنین فرهنگی کاری است بس دشوار و جز با همکاری گروهی از صاحب‌نظران و پژوهشگرانی که عمر خود را برای مطالعه در ابعاد گوناگون تاریخ، فرهنگ و زبانهای ایرانی صرف کرده‌اند میسر نمی‌شود. خوشبختانه، در سال گذشته و امسال، مقدمات تهیه و تدوین این فرهنگ فراهم شده و دانشگاه رم با همکاری پیشکسوتان و بزرگان ایران‌شناسی مسئولیت این مهم را برعهده گرفته است. بخش شرق‌شناسی دانشگاه رم، در ۱۱-۹ آوریل ۲۰۰۱ میلادی (فروردین ۸۰)، میزبان ایران‌شناسان و زبان‌شناسان متخصص در زبانهای ایرانی میانه و باستان بود. در این تاریخ، فراهمی بین‌المللی «فرهنگ‌نگاری زبانهای ایرانی میانه» ("Middle Iranian Lexicography") برگزار شد که دبیر علمی آن شائول شاکد (Shaul Shaked) و دبیر اجرایی آن کارلو چرتی (Carlo Cereti) بودند. در این فراهمی سه روزه، سخنرانهای مهمی در زمینه مسائل مختلف زبانهای ایرانی میانه، به ویژه مشکلات فرهنگ‌نگاری زبانهای فارسی میانه، پارتی، خوارزمی، بلخی، سغدی و ختنی ایراد شد. در میان سخنرانان، چهره‌های آشنایی چون ژان کلنتر (Jean Kellens)، رودیگر اشمیت (Rüdiger Schmitt)، شائول شاکد، ورنر زوندرومان (Werner Sundermann)، دیوید مکرتزی (David N. MacKenzie)، نیکلاس سیمز ویلیامز (Nicholas Sims-Williams)، کارلو چرتی، رونالد امریک (Ronald E. Emmerick) به چشم می‌خوردند. از ایران نگارنده این سطور مقاله‌ای با عنوان «گزارشی از فرهنگهای فارسی میانه در ایران» به این فراهمی ارائه کرد. خانم بدرالزمان قریب نیز در این فراهمی شرکت داشتند. امید است به زودی مجموعه سخنرانیه‌ها به کوشش آقای چرتی منتشر شود.

طرح مربوط به فرهنگ فارسی میانه که آقای شاکد عرضه کرده و نگارنده نیز افتخار همکاری با آن را دارد، با همکاری گروهی از زبان‌شناسان، از جمله آلن ویلیامز (Alan Williams)، آخرین مصحح روایات پهلوی از دانشگاه منچستر، جودیت جوزفسون (Judith Josephson) از دانشگاه گوتنبرگ سوند، ماتسوخ، مصحح و مترجم مادیان هزاردستان از دانشگاه برلین و کارلو چرتی از دانشگاه رم در هفت سال آینده اجرا خواهد شد. در این مدت، همه متون فارسی میانه بازنگاری و واژگان و شواهد متنی آنها استخراج

خواهند شد. مسئولیت سایر زبانهای ایرانی میانه را زوندردمان (پارتی)، مکتزی (خوارزمی)، امریک (ختی)، مورانو (سغدی) و سیمز ویلیامز (بلخی) برعهده گرفته‌اند.

محمود جعفری دهقی

### ◆ نخستین همایش ملی ایران‌شناسی

به تازگی «بنیاد ایران‌شناسی» به منظور گسترش و تعمیق مطالعات ایران‌شناسی در تهران تأسیس شده است. این بنیاد برای برقراری ارتباط علمی میان دانشمندان و محققان ایران‌شناسی در نظر دارد «نخستین همایش ملی ایران‌شناسی» را در اردیبهشت ۱۳۸۱ (مه ۲۰۰۱) برگزار کند. قلمرو و زمینه‌های بررسی‌های این همایش گسترده است و برخی از آنها عبارت‌اند از: تاریخ و جغرافیای تاریخی؛ ادبیات ایران (پیش و بعد از اسلام)؛ زبان‌شناسی؛ باستان‌شناسی؛ هنرهای تجسمی؛ معماری ایران؛ موسیقی؛ فرهنگ و تمدن پیش از اسلام؛ دین و عرفان و فلسفه (پیش از اسلام و دوران اسلامی)؛ فرهنگ عامه، امثال و حکم و اساطیر؛ قصه‌های کهن و قصه‌های عامیانه؛ مطالعات اجتماعی؛ اقتصاد ایران؛ شهر و روستا و مسکن؛ مسائل عمومی ایران‌شناسی؛ تعلیم و تربیت در ایران؛ روابط سیاسی و تعاملات فرهنگی و تمدنی ایران با همسایگان و دیگر کشورها؛ هنر جنگ و راهبردهای نظامی.

در فراخوان همایش آمده است که شرکت‌کنندگانی که مایل‌اند برای همایش مقاله بفرستند باید تا ۱۵ تیرماه ۱۳۸۰، چکیده مقاله یا مقاله‌هایی را که دربردارنده نتایج آخرین مطالعات و تحقیقات آنها در یکی از زمینه‌های ایران‌شناسی است، به نشانی دبیرخانه همایش: خیابان ولی عصر، خیابان سرلشکر فلاحی (زعفرانیه)، کوچه شیرکوه، شماره ۲۴/۱ بفرستند. سخنرانها به زبان فارسی خواهد بود، ولی سخنرانان خارجی می‌توانند مقاله خود را به یکی از زبانهای انگلیسی، فرانسه، عربی، آلمانی یا روسی ارائه کنند. در این صورت، باید متن سخنرانی خود را برای ترجمه و توزیع آن در هنگام سخنرانی تا پایان آذرماه ۱۳۸۰ بفرستند.

### ◆ گردهمایی «جامعه، زبان و فرهنگ در دنیای فارسی‌زبان»

این گردهمایی را انجمن پژوهشهای جوامع فارسی‌زبان (Association for the Study of Persianate Societies [ASPS])، در روزهای هشتم و نهم اکتبر ۲۰۰۱ (۱۷-۱۶ مهرماه ۱۳۸۰) در شیراز برگزار خواهد کرد. دبیر گردهمایی جوآن گراس (Jo-Ann Gross) است و موضوعهای بررسی عبارت‌اند از: فرهنگ، زبان، ادبیات، دین و فلسفه، تاریخ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، باستان‌شناسی و معماری.

### ◆ «بررسی ریشه‌شناختی افعال در زبان فارسی»

این طرح از اوایل سال گذشته در گروه زبانهای ایرانی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، زیر نظر بهمن سرکاراتی در حال اجراست. برای تمهید مقدمات قرار است در مرحله نخست دو کار انجام پذیرد: الف) از مصادر زبان فارسی و مشتقات فعلی فهرست کاملی فراهم گردد. ب) برای یافتن ریشه‌های افعال و بررسی نحوه اشتقاق و چگونگی ساخت آنها، گونه‌های کهن افعال فارسی در زبانهای باستانی و میانه

ایران (زبانهای اوستایی، فارسی باستان، فارسی میانه، پارتی، سغدی، ختنی و خوارزمی) گردآوری شود. پژوهشگران گروه، تاکنون، استخراج مواد و برگه‌نویسی از برخی منابع، از جمله لغت فرس اسدی طوسی، فرهنگ سغدی (تألیف بدرالزمان قریب)، اساس اشتقاق زبان فارسی (پاول هرن)، مطالعات ایرانی (هوشمان) و فارسی باستان (رونالد کنت)، را به پایان رسانده‌اند.

ا.خ.

### ◆ هنر و فرهنگ ایرانی در شکوه ایران

شکوه ایران مجموعه‌ای نفیس و مصور به زبان انگلیسی است که شامل سه مجلد و ۱۷۰۰ صفحه متن و ۱۵۰۰ عکس تمام رنگی است. ناشر انگلیسی آن، بوث - کلیورن، ناشری معتبر در زمینه چاپ کتابهای هنری است و این کتاب را نیز در خارج از کشور به چاپ می‌رساند. هدف از انتشار شکوه ایران معرفی هنر و فرهنگ ایران به قلم متخصصان فن با تأکید بر جلوه‌های بصری آن به عموم علاقه‌مندان ایرانی و غیرایرانی است.

این کتاب مشتمل بر حدود ۷۰ مقاله و حاصل همکاری بیش از پنجاه متخصص ایرانی و چند ایران‌شناس برجسته خارجی و چند نهاد فرهنگی ایران است. فعالیت این گروه و مجموعه زیر نظر دکتر نصرالله پورجوادی، مدیر مرکز نشر دانشگاهی، بوده است. تمامی عکسهای این سه مجلد منحصرأ برای چاپ در این کتاب گرفته شده است و عکاس این مجموعه جاسم غضبانیور است.

جلد اول شکوه ایران با عنوان «عظمت باستانی» در برگیرنده سرفصلهای: ایران پیش از تاریخ، میراث عیلامی، تمدن آریایی و عصر شاهنشاهی تا پایان دوره ساسانی و مبحث جاده ابریشم است. گیتی آذرپی، مسعود آذرنوش، سیروس پرهام، احمد تفضلی، یحیی ذکاء، حسن سمسار، علیرضا شاپورشهبازی، یوسف مجیدزاده، عزت‌الله نگهبان و ناصر نوروززاده چگینی از جمله نویسندگان مقالات جلد اول هستند و ویراستار آن نیز علیرضا شاپورشهبازی است.

جلد دوم به بررسی آثار معماری دوره اسلامی نظیر کاروانسراها و بازارها و مساجد و کبوترخانه‌ها و پل‌ها و آب‌بندها و همچنین تزئینات معماری مانند کاشیکاری و آینه کاری اختصاص یافته است. ویراستار جلد دوم سیروس پرهام است و سیمون آیوازیان، کامران افشار نادری، اردوان امیرشاهی، محمدرضا حائری، مرتضی فرهادی، عبدالله قوجانی، محمد یوسف کبانی، هایده لاله، محمود ماهرالنقش، محمود موسوی، پرویز ورجاوند و رابرت هیلن براند تعدادی از نویسندگان آن هستند.

جلد سوم شامل سه بخش است. در بخش اول، به هنرهای تزئینی در دوره اسلامی پرداخته شده است همچون خوشنویسی و کتاب‌آرایی و سفال و آبگینه و جواهر و مهر و سکه و همین‌طور پارچه و فرش، موضوع بخش دوم جلوه‌های تداوم فرهنگ ایرانی در دوره مذکور است - «علم و ابزار علمی»، «پزشکی و بهداشت»، «افزارهای مذهبی و آیینی» و «هنرهای مردمی در دوره قاجار» عناوینی است که در بخش دوم به چشم می‌خورد؛ بخش سوم مربوط به مراسم مذهبی و آداب و آیینهای سنتی و همچنین شامل دو مقاله در مورد مردم ایران و تاریخ ایران معاصر است. سیروس پرهام ویرایش جلد سوم را نیز عهده‌دار بوده است و جیمز آلن، مظفر بختیار، رویین پاکباز، پتر چلکوفسکی، علی حصوری، زهره روح‌فر، فاطمه کریمی و کامران فانی از جمله نویسندگان آن هستند.